

Lisa Skiöld, verksamhetschef och barnombud på Barnombudet i Uppsala län
Tiina Toppari, utredare på Barnombudet i Uppsala län
Michael Jestin, ombudsman Funktionsrätt i Uppsala kommun
Jeanette Nordin, Brukarombud Uppsala kommun

Slutrapport - Så kan skola och socialtjänst bli bättre för barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF)

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning	3
Syfte	4
Metod och insamling av underlag	4
Resultat med särskilt fokus på barns röster	6
Tema kompetens	6
NPF-anpassningar	6
Individuella Anpassningar	7
Förhållningssätt, attityder och medmänsklig bemötande.....	7
Allmän kunskap om NPF och komplex problematik	8
Barnets rättigheter att få komma till tals och få information	9
Tema samverkan.....	10
Myndighetskontakter.....	10
Att träffa andra med liknande problem.....	11
Slutsatser/medskick till förvaltningarna.....	12
Avslutningsvis	12
Referenser och relaterade dokument	14

Sammanfattning

Under våren 2020 påbörjades ett samarbete mellan Barnombudet i Uppsala län, ombudsmannen på Funktionsrätt Uppsala kommun och kommunens brukarombud. Bakgrunden till samarbetet var att ombuden fått synpunkter om behov av förbättringar för barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) inom skola och socialtjänst. Synpunkterna som ombuden hade tagit emot kom från vårdnadshavare, brukarorganisationer, tjänstepersoner och politiker inom skola, socialtjänst och omsorg i Uppsala kommun. Flera av synpunkterna handlade om brister i kompetens och behov av bättre samverkan i kommunen och mellan kommun och andra myndigheter. Barnombudet hade tidigare tagit fram en rapport på uppdrag av Länsstyrelsen i Uppsala Län.¹ Den rapporten påvisade delvis samma problem som ombuden under våren 2020 uppmärksammats om. Samarbetet utmynnade i ett utvecklingsarbete som pågick under 2020 och 2021. Utvecklingsarbetet har utgått från delar av Sveriges kommuner och regioners (SKR) Innovationsguide och tjänstedesign.² De som varit med och förmedlat problembeskrivningar och tagit fram lösningsförslag om hur det skulle kunna bli bättre bemötande av barn och unga med NPF är politiker, chefer, representanter från brukar- och intresseföreningar, medarbetare, föräldrar samt barn och unga. Representanter för BUP har dock inte inkluderats i arbetet.

Inledning

Mentaliseringsförmåga kan beskrivas som en förmåga att förstå sina egna och andras tankar och känslor. Det kan till exempel handla om att förstå hur det kan vara för någon annan eller vad som får mig att reagera och agera som jag gör. För en person med autismspektrumtillstånd (AST) eller NPF-diagnos kan detta vara betydligt svårare än för andra. Det visar sig tydligt i flera av de berättelser som kommer fram i denna rapport. Personer som arbetar i skola och socialtjänst och som möter barn och unga med NPF behöver i sin tur förstå mentaliseringsförmågan hos dem de möter och anpassa verksamheten utifrån den situation barn och unga befinner sig.

Uppsala kommun har stora förvaltningar, och arbetet kring dessa frågor kan skilja sig mycket mellan olika skolor och mellan handläggare. Med tanke på det stora engagemang och de problembeskrivningar som finns är det i vilket fall tydligt att det återstår många steg i det förbättringsarbete som pågått inom förvaltningarna.

Barnkonventionen ratificerades av Sverige 1990, och blev svensk lag 2020. Några av de rättigheter som är relevanta i den här rapporten och sammanhanget är alla barns lika värde oavsett funktionsnedsättning, alla barns rätt att bli lyssnad på, att göra bedömningar av barnets bästa och barns rätt till utbildning. Funktionsrättskonventionen har också varit ratificerad i Sverige sedan 2008 och trädde i kraft 2009.

¹ [Rapport-Skolors-anpassning-utifrån-NPF-i-Uppsala-län.pdf \(boiu.se\)](#)

² [Innovationsguiden SKR](#)

Vi har gjort flera omtag för att se till att få med barns och ungas röster i rapporten, och samtidigt uppmärksammat en svårighet att få med sig förvaltningar i att nå fram till målgruppen för dialog. Vi ser det här som en av de viktigaste delarna i rapporten – att vi behöver anstränga oss mer för att lyssna på såväl enskilda barn och unga, som representanter för gruppen, och inte avstå för att vi tycker att det kan vara etiskt eller tidsmässigt krångligt att göra det.

Vår förhoppning är att denna rapport ska kunna bidra till en insikt i vad som kan vara svårt att förstå och att vi behöver ha en nyfikenhet i mötet med barn, unga och deras vårdnadshavare. Något unikt och en stor styrka i detta arbete är att underlaget tagits fram från såväl barnen själva, men även deras vårdnadshavare, personal inom skola, socialtjänst och omsorg och förtroendevalda och chefer för verksamheterna. Vi är glada att metoden har visat sig vara framgångsrik och ser fram emot att använda den även i andra sammanhang framöver.

Syfte

Syftet med det gemensamma utvecklingsarbetet var att skapa en gemensam problembild och utifrån den ta fram konkreta förslag på förbättringar för barn, elever och deras familjer inom verksamheterna skola, socialtjänst och omsorg. En del av det handlar också om att se helhetsbilden som familjerna alltid befinner sig i – att de olika verksamheternas agerande påverkar bedömningar i en annan verksamhet.

Brukarombudet, Barnombudet och Funktionsrätt lämnar med denna rapport över en rad förslag, och kommer därefter att följa arbetet som fortgår inom verksamheterna. En förhoppning är också att det fortsatta arbetet sker i nära samverkan med intresse- och brukarorganisationerna.

Metod och insamling av underlag

För att skapa en djupare förståelse för de problem som framkommit kring stödet till barn och unga och för att hitta gemensamma lösningar, valde ombuden att arbeta utifrån delar av metodstödet Innovationsguiden. Metodstödet bygger på tjänstedesign som utgår från förståelsen för användarens behov och upplevelser. Metoden lyfter även fram medarbetarnas och utförarnas perspektiv på utmaningar och förslagen blir därmed också förankrade i verksamheten.

Processen i korthet:

1. Digital workshop med politiker och brukarföreningar hösten 2020 för att landa i gemensamma problemformuleringar.
2. Digital workshop med politiker, brukarföreningar och tjänstepersoner våren 2021. Utgångspunkt i problemformuleringarna och genererande av lösningsförslag.
3. Enkätundersökning för prioritering av idéer och lösningar hösten 2021.
4. Delrapportering till dem som deltog i den andra workshopen.

5. Intervjuer med barn och unga hösten 2021.
6. Ny anpassad enkätundersökning barn och unga hösten 2021.
7. Rapportskrivning hösten 2021.

Resultat med särskilt fokus på barns röster

Rapporten handlar om barns bästa och därför är det viktigt att barn blivit tillfrågade. Erbjudandet om att delta i undersökningen spreds via Funktionsrätts hemsida samt Barnombudets hemsida, nyhetsbrev och sociala mediekkanaler. Information skickades till brukarföreningar, kommunens myndigheter på vård- och omsorgsförvaltningen och socialförvaltningen, Infoteket och Habiliteringen. Det var svårt att nå ut till barn och unga med NPF. Skola och elevhälsa ansåg inte att de kunde bistå med att lämna ut enkäter av integritetsskäl och med risk för stigmatisering. Två barn valde att bli intervjuade och fem barn deltog genom att besvara enkäter. Ålder på barnen som deltog var 7 - 17 år. Vi hade även en ung vuxen, en 21-åring, som beskrev hur det varit under uppväxten. Fler pojkar än flickor deltog. De sammanställda svaren från både intervjuer och enkäter benämns nedan som "barnenkäten".

Den första enkäten besvarades av 197 personer. Av dessa var det ett barn som besvarat enkäten. Av de vuxna som valde att besvara enkäten var 60 föräldrar till barn med NPF, 2 var representanter från brukarföreningar, 16 politiker, 80 personal inom skolan, 28 personal inom socialtjänsten och 10 personal inom omsorgen. Enkäten benämns nedan som "vuxenenkäten". I vuxenenkäten efterfrågades prioritering av de förbättringsförslag som samlats in. Alla svarsalternativ har fått röster. Det är mycket få som valt alternativet "har inte någon åsikt" på någon fråga. Detta skulle kunna tolkas som att svarsalternativen med de olika idéerna har en relevans i sammanhanget och att det alltså finns stöd för alla olika alternativ till förbättringar. Alternativen står inte emot varandra, utan är olika sätt att utveckla arbetet.

Resultatet presenteras under teman med prioriterat fokus på barnens svar. De svar som redovisas från vuxenenkäten är de där det antingen har varit en tydlig majoritet, eller där alla alternativ ligger nära varandra och nära 50 % av de svarande.

Tema kompetens

NPF-anpassningar

I svaren från barn och unga framkommer många synpunkter som rör NPF-anpassningar i stort. Flera lyfter fram behovet av lugn och tyst miljö. Det framkommer behov av att ha få intryck i miljön och att få vara i en liten grupp/klass.

"En lärare pratade om att NPF-anpassa ett klassrum – för alla. Skulle vara bra. Att inte bara de med NPF får ta del av det. Pekar inte ut någon. Skulle göra stor skillnad. Jag sitter ofta med stressleksaker – funkar bra. Avskärmning, kan stå upp och jobba – sitta på boll och sånt."

"Brukade ta min telefon – skälldes ut inför hela klassen. Extra jobbigt för personer med ADHD. Blev jättearg och dryg tillbaka. Telefonen var det enda som gav mig någon slags

trygghet i skolan. Hade jag fått något som stimulerade min hjärna tillräckligt mycket så hade det funkat. Matten var för svår, men det mesta andra var för enkelt.”

Individuella anpassningar

Nästan lika många åsikter framkommer om individuella anpassningar.

“Om jag hade fått hjälp att anpassa matten på något sätt – utifrån mig som individ – inte hur ”alla med ADHD” behöver det. Fick försöka lyssna på böcker, men funkade inte – blir uttråkad jättesnabbt. Hade behövt pauser jätteofta.”

“Individanpassa mer – lyssna på vad barnet behöver. Om inte vet – testa sig fram.”

Förhållningssätt, attityder och medmänsklig bemötande

Under detta tema beskriver barnen i huvudsak två olika delar – dels de fördomar och kränkningar som andra elever utför, och som barnen inte tycker hanteras eller bemöts av skolans personal. Men även en rädsla eller faktiska upplevelser av att få sämre betyg eller bli sedd på ett annat sätt av att be om hjälp eller anpassningar.

“Jag har svårt att ta emot hjälp. Är fortfarande rädd att de ska bedöma/behandla mig annorlunda.”

“Lärarna på högstadiet gav sämre betyg när jag bad om hjälp.”

Risken för kränkningar och stigmatisering kan också leda till att barnet inte vågar visa även när en kan något.

“Alla vill inte prata. Några vill visa genom att inte prata, iallafall inte prata när alla lyssnar. Om man säger fel eller inte vågar så retas några. Därför vill man inte prata fast man kan svaret.”

Något som flera från intresseorganisationerna lyfte fram i problembeskrivningen var hur olika behoven och problemen kan se ut i olika åldrar och utvecklingsstadier. En elev kan beskriva i efterhand hur det bemötande hen fick i högstadiet triggade ett motstånd som sen ledde till än sämre bemötande från lärarna:

“Hamnade snett i 7:an – vägrade göra skolarbetet eftersom det inte var anpassat till mig. Försökte fixa det i 8an – gick sådär – lärarna hade redan gett upp på mig. Hittade papper på vilket stöd som jag skulle ha fått, men inte fick. Fick sämre betyg än jag skulle haft – blev tydligt – hade typ E i alla ämnen men fick A i de flesta i 1:an på gymnasiet.

“Lärarna på högstadiet sa att jag ”aldrig skulle bli något” och att jag inte skulle komma in på gymnasiet.”

“Har också lärare som accepterar mig på ett annat sätt. Lärarna nu – väldigt accepterande till funkis – ger det stöd som behövs.”

En målbild för detta vore kanske hur den här eleven beskriver det:

“Det känns kul när vi lär oss tillsammans och inte tävlar om vem som kan mest.”

Det är tydligt hur viktigt bemötandet har varit för flera av barnen som deltog i undersökningen.:

“Har träffat en sjuksköterska på BUP – var jättebra – enda som lyssnat på mig. Bekräftade mina känslor utan att försöka förminska eller vifta bort. Kom själv på lösningar, i stället för att jag skulle göra det.”

“Fick hjälp av någon speciallärare, men det var för sent – jag var redan jättestressad och utbränd. De lyssnade först när min mamma sa till dem. De hade en liten grupp för barn som behövde extra hjälp – de sa att jag skulle vara där ibland, men blev utskickad när jag var där. De var elaka mot mig när jag var där.”

“Grundskolan var en mardröm.”

“Som barn kunde jag inte beskriva – och borde inte vara mitt ansvar att kunna göra det som barn. Nu lättare att formulera vad jag behöver hjälp med. Litar inte så mycket på BUP-psykologer.” (17-åring)

I vuxnenkäten lyftes främst dessa punkter som prioriterade områden att arbeta med när det gällde förhållningssätt, attityder och medmänskligt bemötande:

- ✓ Ta fram rutiner för att uppdatera olika arbetssätt och metoder för bemötande
- ✓ Ta fram rutiner för hur bemötandet av ett barn ska fungera och hur det ska följas upp
- ✓ Öka kunskapen hos personal om hur påfrestande vardagen kan vara när någon i familjen har NPF
- ✓ Öka kunskapen om varför krissituationer kan uppstå i familjer där någon eller några har NPF. Exempelvis kan det bero på att familjen inte får insatser eller att insatser dragits tillbaka av kommunen.
- ✓ Samarbeta med föräldrar till barn med NPF. Lyssna på föräldrarna och lita på dem.
- ✓ Se till att all personal får prata med kunniga personer om bemötande. Det kan t ex vara en utbildad handledare.

Allmän kunskap om NPF och komplex problematik

Att kunskap och bemötande varierar mellan olika skolor blir tydligt i elevernas beskrivningar.

Det är skillnader på hur olika elever har upplevt det. Det skiljer sig också för en och samma elev som får helt olika slags stöd från olika skolor som tydligt påverkar skolresultatet.

En elev berättar: *“Lågstadiet fungerade bäst, upp till fyran. När femman/sexan kom blev skolan betydligt mer kravfylld och då blev det tufft. “*

En annan elev beskriver: *“Fick stöd i mellanstadiet – jättebra stöd.”*

Att ha kunskap om NPF kan också handla om att kunna uppmärksamma problematik:

“Hade kunnat hjälpa mig mycket om någon kommit på att jag kanske hade autism som barn. (17-åring berättar)”

Att som elev uppleva det som att de kan mer än sin lärare om funktionsnedsättningen och att ändå bli ifrågasatt kan också leda till svårigheter:

“Går på jättegamla uppfattningar. Om autism t ex “Nej, det hade vi märkt när du var liten”. Går på stereotypa killar i uppfattningen. Ibland glömmer det att det visar sig olika hos alla.”

“Lärare skulle behöva lite mer utbildning om funktionsnedsättningar. Skulle åtminstone behöva påminnas om det. Lärarna har ju ansvaret för att det blir en bra skolgång.”

“Nyfikna och lugna” - så sammanfattar en elev sina lärare på skolan som svar på frågan om tips till lärare.

I vuxnenkäten lyftes främst dessa punkter som prioriterade områden att arbeta med när det gällde allmän kunskap och NPF och komplex problematik:

- ✓ utbildning om hur det kan göras bättre i skolan för barn och unga med NPF (vad gäller social miljö, anpassningar, pedagogik),
- ✓ att utbilda personal i skola och socialtjänst om hur det kan vara att ha NPF och vilka rättigheter barn har
- ✓ Kommunen behöver bjuda in brukarföreningar till samverkansmöten där politiker och tjänstepersoner från både kommun och region finns med.

Barnets rättigheter att få komma till tals och få information

En grundläggande sak kan handla om att barnet ska förstå varför hen är med på ett möte. I vuxnenkäten framkommer detta också genom denna punkt:

- ✓ Se till att alla på mötet förstår och är överens om vad som bestämts och vad som ska hända efter mötet. Alla beslut som berör barnet och familjen ska vara nedskrivna i gemensamma anteckningar. Skicka anteckningarna så snart som möjligt.

En svårighet när det gäller barns rätt att komma till tals i dessa sammanhang är att det blir på ett sätt som funkar för just den individen. Många vuxna bemödar sig om att inte få barnets tankar tolkade via en förälder, och vill få direktkontakt med barnet. Det är ofta ett bra sätt, men inte alltid. Rätten att komma till tals är just en rättighet och inte en skyldighet. Artikel 12 i lagen om barnkonventionen tar upp detta, att barnets ska "särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ ...". Ett barn beskriver detta så här:

“Jag vill inte prata när alla tittar, därför får min pappa fråga hemma sen säga på BUP. Han ljugar inte för BUP eller bestämmer åt mig. Men jag vill inte prata på BUP. Jag vill saker men BUP och dom andra säger nej för att jag inte pratar. Men pappa och jag pratar visst.”

Formuleringen i vuxenenkäten som fick stort stöd lyder:

- ✓ Ge barnet möjlighet och tillräckligt med tid för att berätta om känslor, upplevelser och lösningar på sitt eget sätt. Om barnet inte vill vara med på mötet så kan hen berätta genom att svara på frågor eller ta upp punkter innan mötet sker.

Att få korrekt och anpassad information om sin egen funktionsnedsättning kan ha betydelse för självkänsla och möjlighet till inlärning.

“Jag vet att jag är annorlunda. Prata med mig om det. Säg inte att jag är lika bra som alla andra för jag är inte det. Hjälp mig förstå istället.”

Detta kan också kopplas till förslag på lösning i vuxenenkäten som fick stor majoritet av de svarande:

- ✓ Ta fram rutiner för utredning/kartläggning av behov när det finns risk för att barnet inte kommer att uppnå målen i skolan eller visar andra svårigheter i sin skolsituation. Det är viktigt att barnets hela livssituation tas med.

Tema samverkan

Myndighetskontakter

I många av intresseorganisationernas rapporter brukar det framhållas om vikten av att avlasta föräldrarnas samordningsansvar mellan alla instanser som blir involverade kring ett barn med funktionsnedsättning. I ett av svaren här framkommer ett barnperspektiv på detta (från en nu ung vuxen person).

“Föräldrarna kan inte ha ansvaret för att insatser kommer till. Man får skuld känslor som barn för att ens familj behöver jobba så hårt med en och göra så mycket.”

I vuxenenkäten var det en stor majoritet som valde att prioritera förbättringsförslaget:

- ✓ I mötet med barn och föräldrar behöver det vara tydligt vilket stöd som erbjuds.

Detta bekräftas också med följande svar från barnenkäten:

“Ingen berättar om vilken hjälp man kan få.”

Även följande påståenden fick stor andel prioritering i vuxenenkäten:

- ✓ Arbeta för ökat samarbete mellan skola, socialtjänst, habilitering och BUP.
- ✓ Förbättra samordning av stöd och insatser så att barnet och familjen kan få det stöd som behövs av samma personer. Idag är många av uppdragen uppdelade.

- ✓ Ta fram rutiner för orosanmälan så att föräldrar får information om vad en orosanmälan innebär. Till exempel att syftet är att erbjuda barn och familjer stöd.
- ✓ Uppmana personal att försöka göra ansökan om stöd hos socialtjänsten tillsammans med föräldern (gäller inte när det handlar om våld eller övergrepp - då måste en orosanmälan göras utan att kontakta familjen först).

Att träffa andra med liknande problem

Två av dem som svarat på barnenkät eller intervju lyfter fram det som positivt att kunna/ha kunnat prata med någon annan som också har NPF. Dels för att veta att en inte är ensam, och att det kan vara lättare att förstå sig på andra med diagnoser.

Slutsatser och medskick till förvaltningarna

I rapporten presenteras en hel rad förslag till åtgärder. Arbetet har till stor del handlat om att prioritera vad som är viktigast att börja med. Det är också viktigt att de satsningar som redan gjorts och som pågår nu blir långsiktiga och inte faller med att nuvarande personal fått en utbildning. Även om verksamheterna skiljer sig åt är det som behöver utvecklas och förbättras väldigt liknande för såväl skola, socialtjänst, omsorg och psykiatri.

1. Fråga barnen, de är viktiga i dialogen kring stödet som de behöver. Hur upplever barnen bemötandet? Detta är framförallt viktigt på individnivå, men även systematiskt på gruppnivå för att få fram generella tips och insikter kring verksamheten.
2. Barn har rätt att komma till tals men de har ingen skyldighet att säga något om de inte vill. De har också rätt att föra sin talan via en företrädare som barnet har förtroende för.
3. Se till att alla på mötet förstår och är överens om vad som bestämts och vad som ska hända efter mötet. Alla beslut som berör barnet och familjen behöver vara nedskrivna i gemensamma anteckningar. Skicka anteckningarna så snart som möjligt till berörda.
4. Ge barnet möjlighet och tillräckligt med tid för att berätta om känslor, upplevelser och lösningar på sitt eget sätt. Om barnet inte vill vara med på mötet så kan hen berätta genom att svara på frågor eller ta upp punkter innan mötet sker.

I arbetet med denna rapport har det varit en utmaning att få fram fler än några enstaka barn och ungas tankar. En lärdom är att det är något som kan behövas flera omtag för och engagemang för att presentera erbjudanden om att delta på lämpligt sätt.

I samtal med utbildningsförvaltningen angående avsaknaden av barnens egna perspektiv i deras redovisning om det arbete som skett för elever med NPF har förvaltningen menat att de inte kan tillfråga gruppen elever med NPF. Den inställningen är något som vi anser behöver förändras. Det hänvisas till sekretess och integritet men vi menar att det blir en missriktad omtanke som i stället leder till att elevernas röst inte kommer fram. Vi menar att det är fullt möjligt att erbjuda möjlighet till delaktighet och inflytande utan att kränka någons integritet och bidrar gärna i det arbetet. Det kan till exempel handla om att låta elever i anonyma enkäter få göra sin egen definition av sin eventuella funktionsnedsättning.

Avslutningsvis

Brukarombudet, Barnombudet och Funktionsrätt, samt intresse- och brukarorganisationerna finns på olika sätt tillgängliga för att bistå i förändringsarbetet i såväl kommun som region.

Många av de förbättringsförslag som förs fram till de aktuella kommunala förvaltningarna är sådana som kan vara både enkla och kostnadsfria att implementera, och handlar främst om

att skapa nya rutiner. Samtidigt kan det vara en utmaning att utveckla social kompetens och göra synvänder. I grunden kan en del av problemen handla om barnsyn eller vilken tillit och förmåga till inlyssnande som finns till både barns och vårdnadshavares kompetens.

Tack

Vi vill framföra vårt varmaste tack till er som bidragit i utvecklingsarbetet genom att formulera problemformuleringar, idégenererat och prioriterat bland de idéer som togs fram.

Tack alla barn och unga som deltagit i undersökningen. Tack Autism- och asbergerföreningen, OCD-föreningen och Attention i Uppsala. Tack politiker från socialnämnden, omsorgsnämnden och utbildningsnämnden samt tack tjänstepersoner från nämndernas förvaltningar.

Referenser och relaterade dokument

SKR:s innovationsguide, ett metodstöd för att utveckla innovativa lösningar inom offentlig sektor. [Innovationsguiden SKR](#)

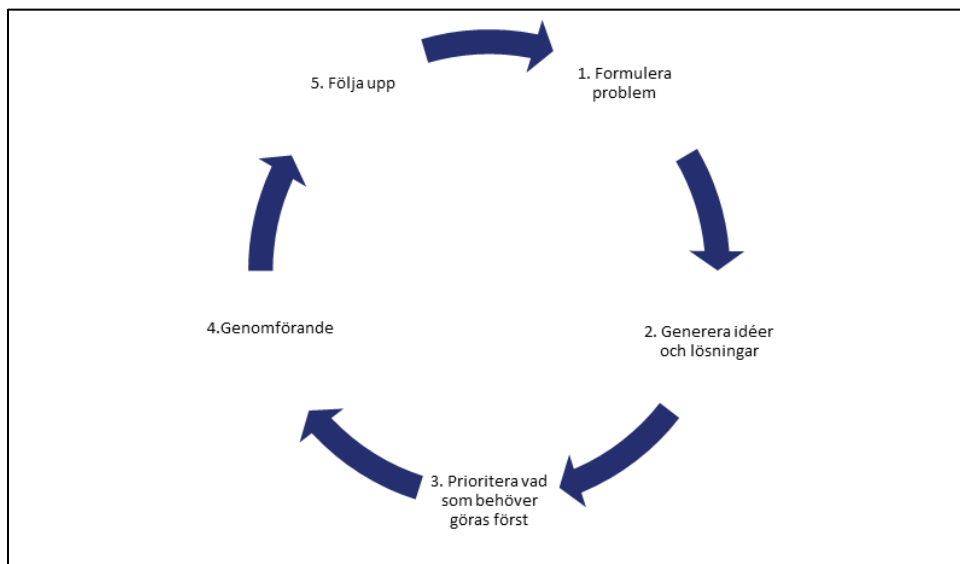
Kartläggning av skolors anpassning för elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer. Ett barnrättsperspektiv på funktionshinderpolitiken i Uppsala Län. [Rapport-Skolors-anpassning-utifrån-NPF-i-Uppsala-län.pdf \(boiu.se\)](#)

Redovisning av satsning för barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättning (NPF). [3.-redovisning-av-satsning-for-barn-och-elever-med-neuropsykiatrisk-funktionsnedsattning-npf.pdf \(uppsala.se\)](#)

[Attentions skolenkät 2021 visar på stor oro inför skolstart - Riksförbundet Attention](#)

Bilaga 1

Modell som ombuden fritt tog fram med inspiration av Innovationsguiden

Arbetsprocess:

1. Upptstartande möte där brukarrepresentanter beskriver upplevda problem. Politiker på mötet bekräftar eller lägger till problem som de ser. Ledare för utvecklingsarbetet sammanställer problemformuleringar och formulerar om problemen till frågor med fokus på möjligheter. "Hur skulle vi kunna..." Om barn berörs av frågorna behöver deras problemformuleringar framkomma. (se punkt 3)
2. Generera idéer och lösningar. På detta möte deltar tidigare deltagare samt tjänstepersoner från aktuella förvaltningar. Fokus är att generera idéer och inte beskriva eller försvara hur det ser ut. Arbetet genomförs i mindre grupper där politik, brukarrepresentanter och tjänstepersoner finns representerade i varje grupp.
3. Ledare för utvecklingsarbetet sammanställer idéer och lösningar. En enkät med prioriteringsmöjlighet kan tas fram och skickas till dem som deltagit samt andra som berörs av frågorna. Om barn berörs av frågan behöver enkäten anpassas eller intervjuer eller andra metoder användas för att samla in barnens synpunkter. Riktade rapporter till aktuella nämnder och förvaltningar formuleras och delges till dem som berörs.
4. Ansvariga genomför de förbättringsförslag som framkommit. Här finns möjlighet att fortsätta delaktighetsarbetet tillsammans med brukare eller brukarföreningar tex genom dialog, tjänstedesign, DMO slingor eller brukarrevisioner.
5. Ansvariga återkopplar till dem som deltagit i utvecklingsarbetet om hur det gått.

Bilaga 2

Öppna intervjufrågor till barn och unga

1. Hur gammal är du?
2. Är du en tjej, en kille eller något annat?
3. Var bor du?
4. Var ligger din skola?
5. Vilken typ av skola går du på?
6. Beskriv hur det fungerar för dig i skolan? *(Tänk på en situation i skolan som kändes bra för dig, och en annan situation som inte kändes bra. Vd var skillnaden?)*
7. Vilka tips skulle du ge till dina lärare? *(Tänk på de situationer i skolan där DU har blivit väl bemött av lärare. Vad gjorde läraren då som du gillade?)*
8. Berätta hur det går till när du har träffat vuxna på soc, bup, arbetsterapin eller någon annanstans? *(Tänk till exempel på hur ett riktigt dåligt möte har varit och ett riktigt bra möte. Vad var skillnaden?)*
9. Vilka tips skulle du ge till de som du möter på soc, bup och andra liknande ställen? *(Vad behöver de vuxna veta om DIG för att ett möte blir bra för dig? Vad skulle DU behöva veta eller göra innan du går på mötet eller när du redan är på mötet?)*
10. Vilka tips skulle du ge till de som fattar beslut som berör DIG och andra barn och unga? *(Vad behöver de som fattar beslut veta om DIG? Tänk till exempel på de beslut som har gjorts, som berör dig. Vilka har varit bra för DIG och vilka har varit dåliga?)*
11. Vilka rättigheter känner du till, de som gäller dig?
12. Vilka rättigheter är viktiga för DIG? *(Tänk på om det är något särskilt som du har saknat och saknar, något som skulle göra DITT liv lite enklare.)*
13. Berätta om det finns något mer som DU tycker är bra för vuxna att veta. *(Tänk till exempel på om det är något som DU stör dig på hos vuxna. Eller finns det något som DU tycker att vuxna gör bra.)*

Bilaga 3

Enkätfrågor till barn och unga

1. Hur gammal är du?
2. Är du en tjej, en kille eller något annat?
3. Var bor du? Svartalternativ: 1. Jag bor Uppsala kommun. 2. Jag bor i en annan kommun.
4. Var ligger din skola? Svartalternativ: 1. Min skola ligger i Uppsala kommun. 2. Min skola ligger i en annan kommun.
5. Vilken typ av skola går du på? Svartalternativ: 1. Jag går på grundskolan. 2. Jag går på grundsärskolan. 3. Jag går på gymnasiet. 4. Jag går på gymnasiesärskolan. 5. Annat.
6. Hur fungerar skolarbetet för dig?

Hur väl hänger du med på lektionerna?

Hur klarar du ljudnivån och annat möjligt stöd i klassrummet?

Hur väl förstår läraren vad du behöver?

Svartalternativ: *Mycket bra, bra, helt ok, inte så bra, ganska dåligt, mycket dåligt.*

7. Hur fungerar det för dig när du träffar vuxna på soc, bup, arbetsterapin eller någon annanstans?

Hur väl hänger du med i vad vuxna säger?

Hur väl lyssnar de vuxna på dina åsikter?

Hur väl förstår de vuxna vad du behöver?

Svartalternativ: *Mycket bra, bra, helt ok, inte så bra, ganska dåligt, mycket dåligt.*

8. Berätta mer om hur det fungerar för dig i skolan och på mötena med vuxna. Om du inte har mer att berätta kan du gå vidare till nästa sida.
9. Hur viktigt är det att vuxna förstår vad du behöver och försöker göra förbättringar som kan hjälpa dig?

Att det är lugnt i klassrummet.

Att det är lugnt på rasterna.

Att du kan arbeta ostört.

Att vuxna du träffar på olika ställen samarbetar med varandra.

Att vuxna ska veta har det är att leva med NPF.

Att vuxna vet vilka rättigheter barn och unga har.

Att vuxna frågar och lyssnar på dina åsikter.

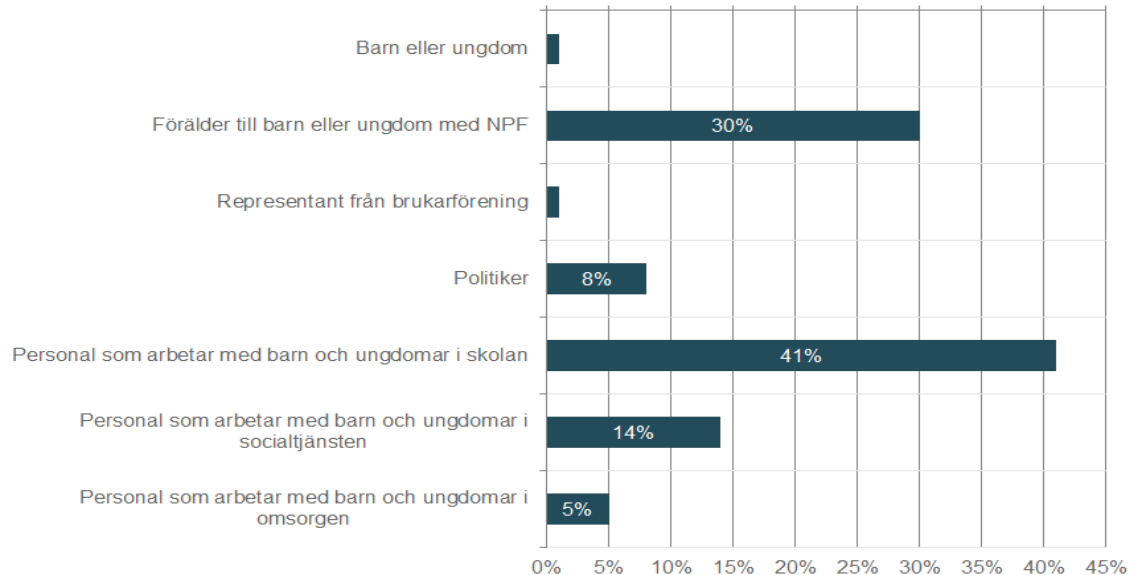
Att vuxna ska informera dig om dina rättigheter.

Svarsalternativ: *Mycket viktigt, ganska viktigt, inte så viktigt, jag vet inte*

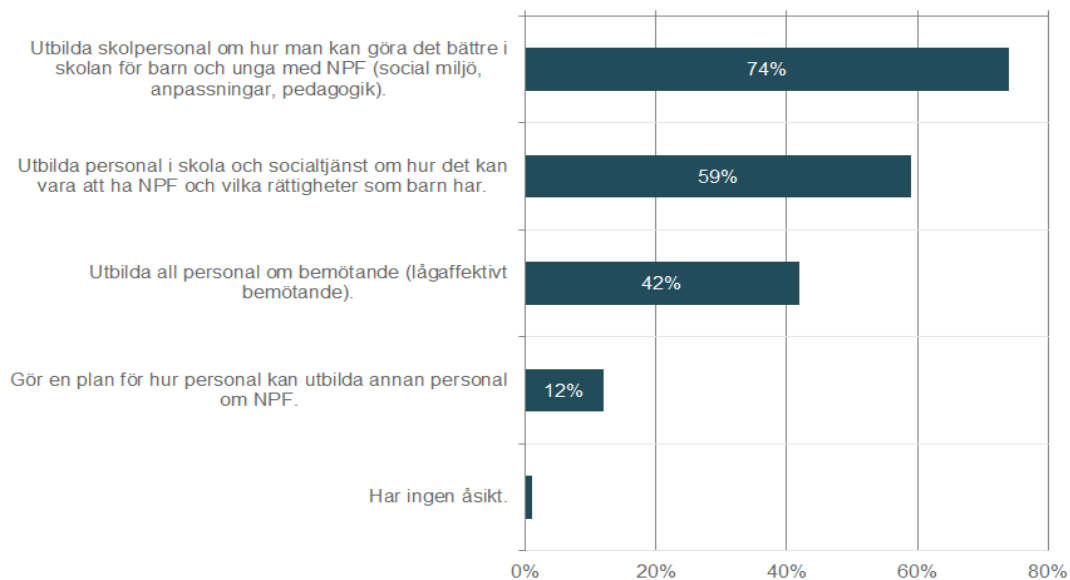
Bilaga 4

Frågor och resultat från enkät till vuxna.

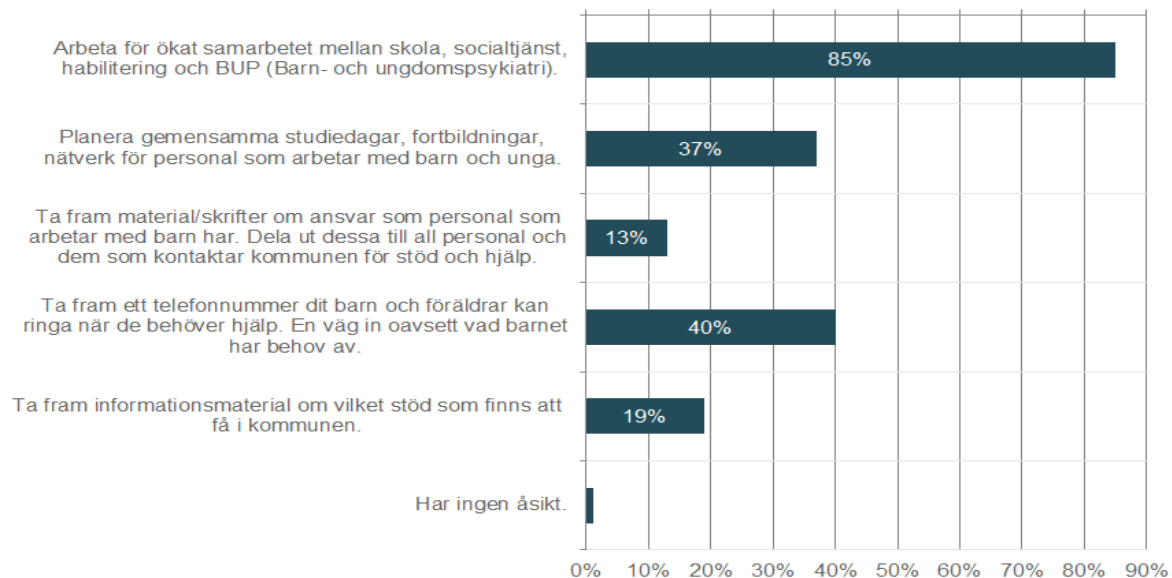
2. Jag som svarar på enkäten är

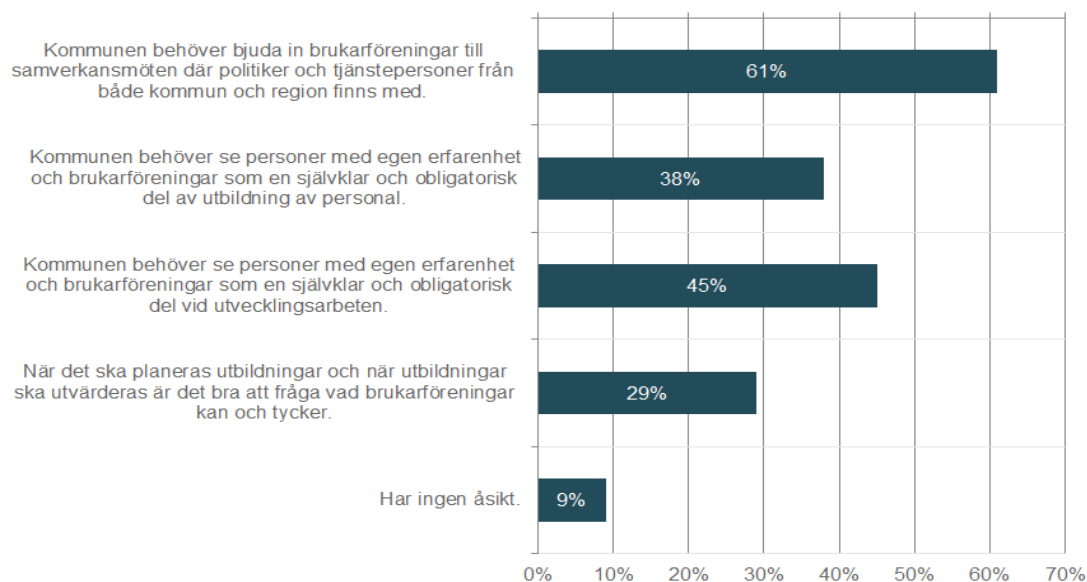
3. Vuxna som arbetar med barn och unga med NPF behöver veta vad NPF är. Dom behöver utbildning. Vad tycker du ska göras först? Välj genom att markera två (2) punkter av förslagen.

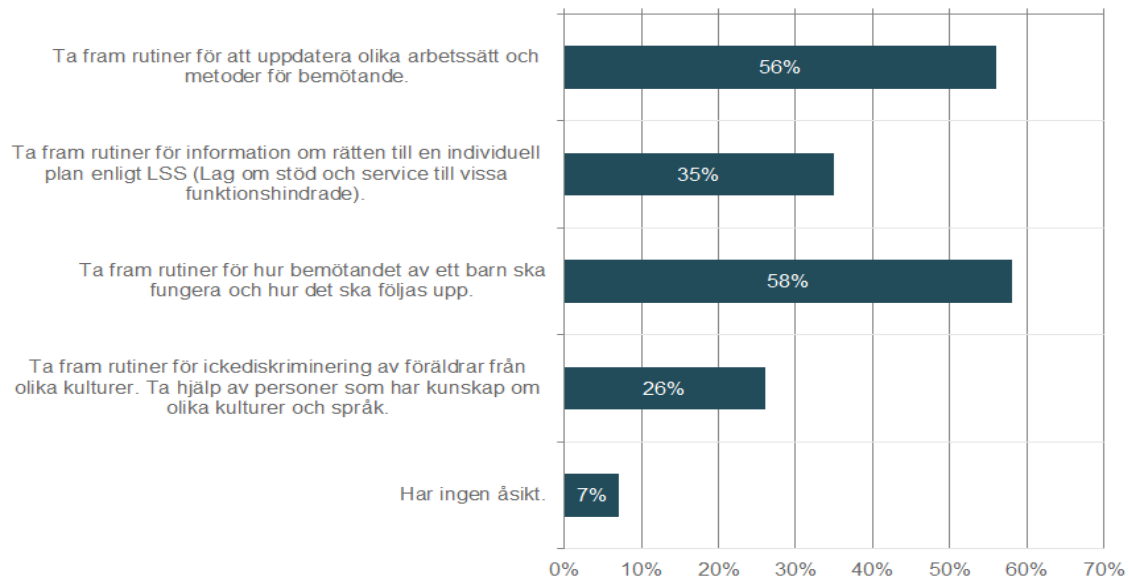
4. Det är viktigt att personal som arbetar med barn och unga träffas. Då kan de lära sig av varandra och tillsammans stötta barnet och familjen på bästa sätt. Vad tycker du ska göras först? Välj genom att markera två (2) punkter av förslagen.

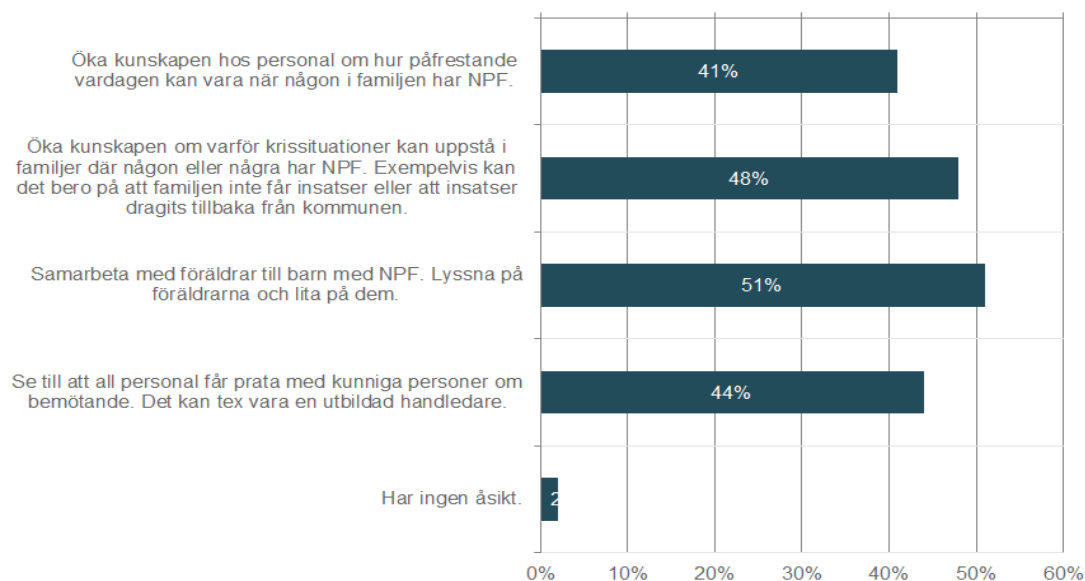
5. Det finns brukarföreningar som kan mycket om NPF. Kommunen behöver träffa föreningarna för att ta vara på deras kunskaper. Vad tycker du ska göras först? Välj genom att markera två (2) punkter av förslagen.

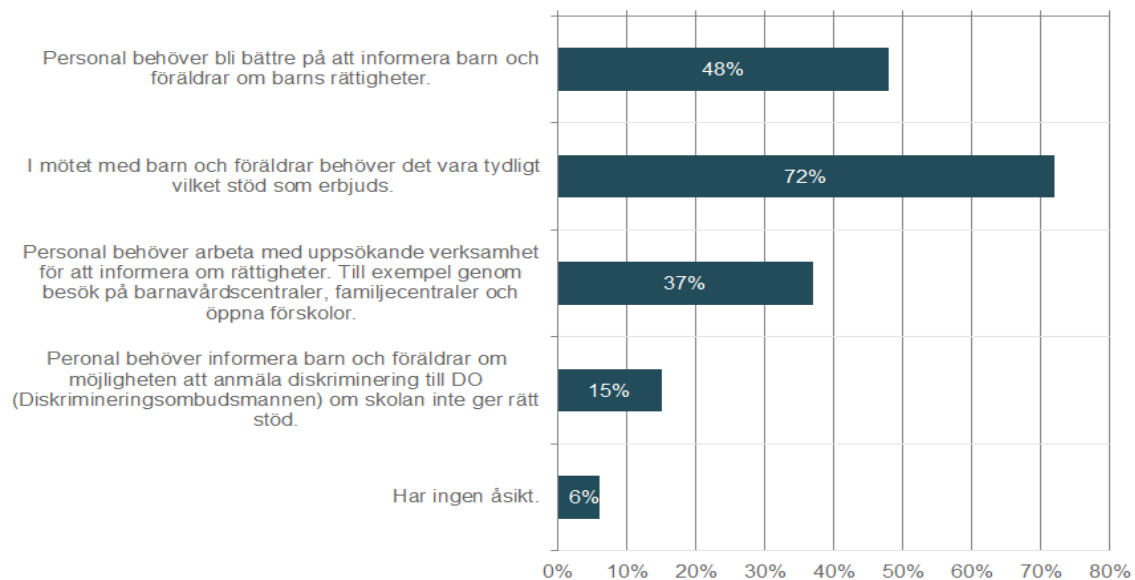
6. Det är viktigt med rutiner för hur personal ska ta reda på vad barn och unga och deras familjer behöver. Vad tycker du ska göras först? Välj genom att markera (2) punkter av förslagen.

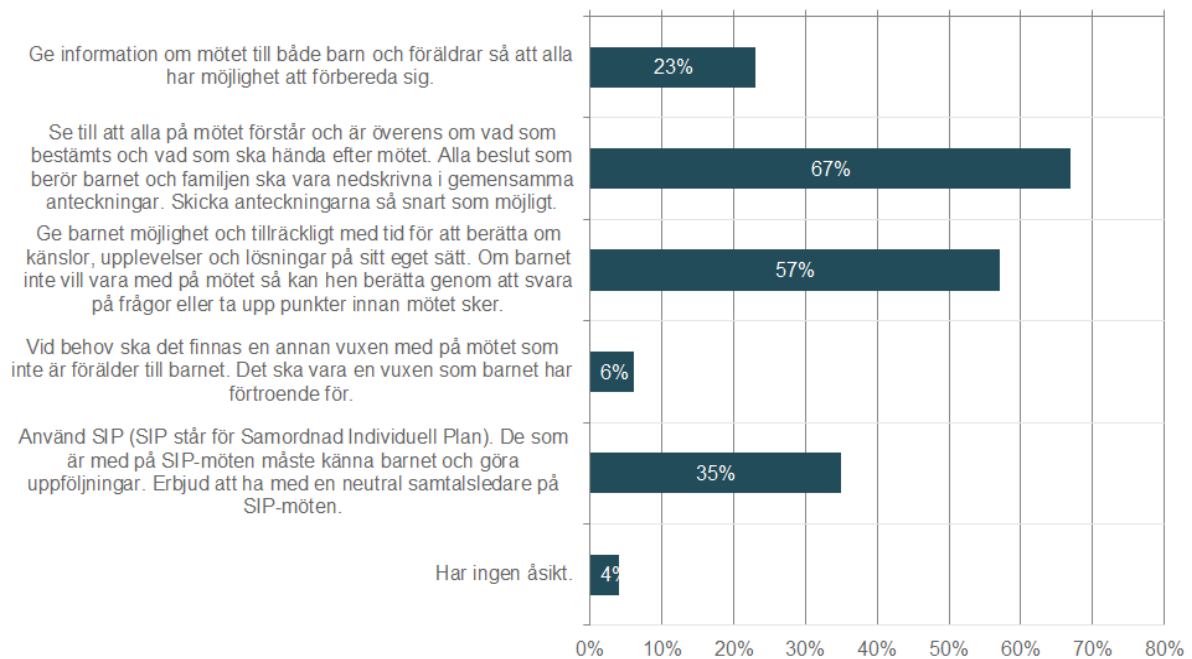
7. Personal som arbetar med barn och unga med NPF behöver bemöta dem och deras föräldrar utifrån deras situation. Vad tycker du ska göras först? Välj genom att markera två (2) punkter av förslagen.

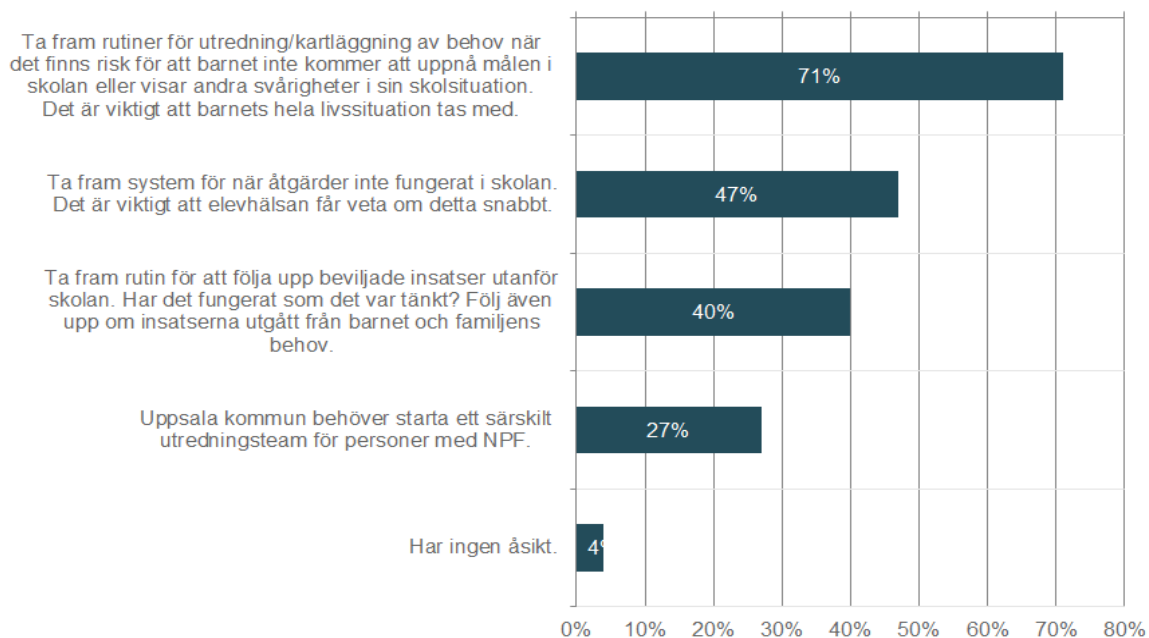
8. Det finns lagar och regler om vad barn och unga har rätt till för stöd. Det är viktigt att få information om vad man kan ha rätt till. Vad tycker du ska göras först? Välj genom att markera två (2) punkter av förslagen.

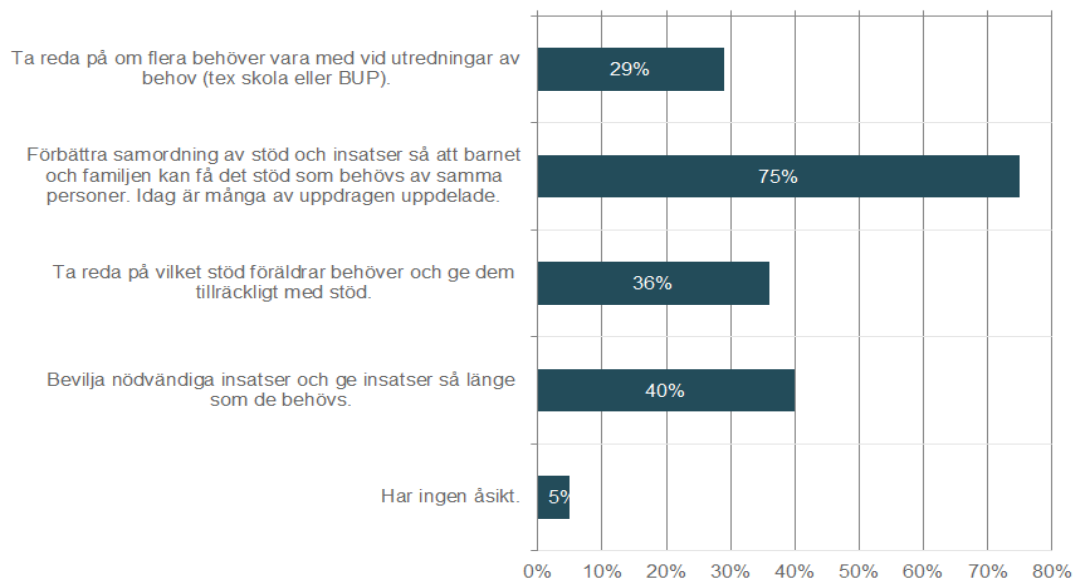
9. Det är viktigt att möten med barn, unga och deras föräldrar blir bra. Vad tycker du ska göras först? Välj genom att markera två (2) punkter av förslagen.

10. Det är viktigt att personal ger information och ställer bra frågor på möten med barn, unga och deras föräldrar. Vad tycker du ska göras först? Välj genom att markera två (2) punkter av förslagen.

11. När personal ska ta reda på vilket stöd som behövs är det viktigt att samarbeta med andra som finns nära barnet och familjen. Vad tycker du ska göras först? Välj genom att markera två (2) punkter av förslagen.

12. Vuxna har ansvar för att barn och unga inte ska må dåligt. Ibland behöver en anmälan om oro göras. Vad tycker du ska göras först? Markera två (2) punkter av förslagen.

